

УРБОЕКОЛОГІЧНА РОЛЬ ГОРІХОПЛІДНИХ РОСЛИН РОДУ *JUGLANS* У ПОКРАЩЕННІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Балабак О. А., Мельник Б. Р., Завершинська Ю. М.

Уманський національний університет, Україна

o.a.balabak@ukr.net

Волоський горіх (*Juglans regia* L.) є представником однієї з найцінніших та найбільш перспективних деревних порід для впровадження в умовах урбанізованого середовища, з давніх-давен його високопоживні плоди вживаються в їжу, а листки використовуються як народні лікарські засоби. В плодах містяться жири, білки, вуглеводи, мінеральні солі і вітаміни. Крім безпосереднього вживання в їжу в сирому і підсмаженому вигляді, горіхи використовуються для приготування різноманітних кулінарних і кондитерських виробів. В цьому відношенні горіхи є незамінною за своїми якостями сировиною [1,7].

Горіх волоський, як символ достатку, довголіття, має давню історію медичного застосування. При цьому використовуються плоди, перикарпій, листя, кора гілок і коренів при захворюваннях шлунку, рахіті, ексудативному діатезі, подагрі, при внутрішніх і зовнішніх кровотечах, при гіпертонії. Олія містить велику кількість ненасичених жирних кислот, тому рекомендується при лікуванні атеросклерозу. Як висококалорійний продукт горіхи споживають для відновлення сил у видужуючих хворих і після хірургічних операцій [1].

Деревина горіхоплідних дерев представляє особливу цінність в меблевій промисловості. Визначна за кольором і малюнком, легко полірується, використовується для виготовлення домашнього начиння, сувенірів, оправи для картин, дзеркал, табакерок та ін. [3].

Горіхоплідні рослини широко застосовуються в лісовому господарстві, в агролісомеліорації, в зеленому будівництві міст і населених пунктів, для покращення екологічного стану урбанізованих територій та створення захисних смуг [2].

Волоський горіх найбільш посухо- і жаростійкий серед інших видів роду *Juglans*. Критерієм для визначення ступеня посухостійкості є довжина жилок і кількість продихів у листках різних видів горіха. За цими показниками встановлено ряд зменшення посухостійкості видів *Juglans*: волоський – чорний – серцеподібний – Зібольда – маньчжурський – сірий. Незважаючи на посухостійкість волоського горіха, багато дослідників для успішної культури та підвищення врожайності рекомендують зрошувати його в тих місцевостях, де кількість опадів менше 800 мм на рік. Для росту пагонів рекомендується проводити полив рослин горіху в умовах насаджень до кінця червня, а для росту плодів – до половини липня [5].

Необхідною умовою росту та плодоношення волоського горіха є достатня вологість ґрунту. Надмірно вологі, болотисті, як і дуже сухі, сильно засолені, ґрунти непридатні для вирощування цієї культури. Найбільш оптимальні ґрунтові умови для вирощування волоського горіха повинні мати нейтральну або лужну реакцію, що є найбільш типовою для чорноземів та супіскових і суглинкових ґрунтів [4].

Рослини волоського горіха займають проміжне положення між світлолюбними та тіньовитривалими породами, більше наближаючись до перших. Це свідчить про те, що при вирощуванні цієї рослини в умовах урбанізованого середовища, допустиме лише бокове затінення його нижньої частини стовбура і крони. Вершина дерева і вся середня частина крони повинні бути відкритими для сонячного освітлення з усіх боків. При вирощуванні горіха в садах для отримання плодів його крона повинна бути повністю освітлена. У прямій залежності від освітлення перебуває його безпосередній розвиток [3].

У перший рік життя сіянець горіха може досягати близько 30 см у висоту і 1 см у діаметрі. В умовах України щорічний приріст пагонів волоського горіха у висоту становить близько 0,5 м, а в товщину 1 см., у роки з значним вологозабезпеченням річний приріст може сягати до 1,5 м. Така сама величина приросту пагонів характерна і для умов Західної Європи. Пагони волоського горіха більш інтенсивно збільшуються в травні, закінчують свій ріст на початку липня, у червні ріст первинної меристеми зменшується і прирости більше потовщуються [3,4].

Тобто, впровадження горіхоплідних рослин в умовах урбанізованого середовища є надзвичайно перспективним, потребує підбору оптимального асортименту та використання якісного садивного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондратенко П. В., Сатіна Г. М., Затоковий Ф. Т., Сатіна Л. Ф. Культура горіха грецького в Україні: стан і перспективи розвитку. Міжв. темат. наук. зб. Садівництво. Київ: Нора-Прінт, 2011. №50. С. 121-126.
2. Наукові основи та складові Галузевої програми розвитку горіхівництва в Україні. Г. М. Сатіна, Ф. Г. Олещенко, Н. М. Кошлакова, І. С. Косенко, А. І. Опалко, О. А. Балабак, Г. А. Тарасенко, М. Є. Опанасенко, І. Г. Чернобай, Н. М. Трикоз. Київ: Логос, 2011. 100 с.
2. Павленко Ф. А. Вегетативне розмноження горіха грецького і фундука. Київ: Урожай, 1972. С. 31–66.
3. Сатіна Г. М. Формування внутрішнього і зовнішнього ринку волоських горіхів. Матеріали Шостих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. - Київ: ННЦ ІАЕ, 2004. – С. 299-303.
4. Словник античної міфології [уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів]: 2-е вид. Київ: Наук. думка, 1989. С. 67–68.
5. Щепотьєв Ф. Л., Павленко Ф. А., Ріхтер О. А. Горіхи. Київ: Урожай, 1975. С. 168.
6. Abbe E. C. Flowers and inflorescences of the Amentiferae. Botanical review. 1974. Vol. 40, № 2. P. 159–261.